

**BOLALARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING
PEDAGOGIK ASOSLARI**

Ochilova Nazira Umarovna

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Komolova Iroda Xamiddullayevna

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Maktabgacha va

boshlang'ich ta'lim kafedrası assistent o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik asoslari, ekologik tarbiyaning mazmuni hamda uni tashkil etishning samarali usullari yoritilgan. Bugungi kunda ekologik muammolarning ortib borishi jamiyat oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Shu sababli yosh avlodda tabiatga nisbatan ongli munosabatni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik madaniyatni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: ekologiya, ekologik madaniyat, ekologik tarbiya, maktabgacha ta'lim, tabiatni muhofaza qilish, pedagogika.

Kirish

Bugungi kunda ekologik muammolar butun dunyo miqyosida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Atrof-muhitning ifloslanishi, tabiiy resurslarning kamayib borishi, global iqlim o'zgarishi kabi omillar insoniyat oldiga tabiatga nisbatan ongli munosabatni shakllantirish vazifasini qo'yimoqda. Shu sababli ekologik tarbiyani yosh avlodga bolalik davridan boshlab berish muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar tabiatga nisbatan juda qiziquvchan bo'ladilar. Ular atrof-muhitni kuzatish, o'rganish va tushunishga intiladilar. Aynan shu davrda bolalarda tabiatga mehr-muhabbat, uni asrash va muhofaza qilish kabi fazilatlarni shakllantirish mumkin. Shuning uchun maktabgacha ta'lim tizimida ekologik madaniyatni rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Ekologik madaniyat insonning tabiatga ongli munosabati, ekologik bilim va ko'nikmalarining shakllanishi bilan bog'liq bo'lgan muhim ijtimoiy hodisadir. Bu jarayon pedagogik faoliyat orqali izchil va tizimli ravishda amalga oshiriladi.

Ekologik madaniyat tushunchasi va uning mazmuni

Ekologik madaniyat – bu insonning tabiatga nisbatan ongli, ehtiyotkor va mas'uliyatli munosabatini ifodalovchi bilimlar, ko'nikmalar va qadriyatlar majmuasidir. Ekologik madaniyat shaxsning umumiy madaniyatining muhim tarkibiy

qismi hisoblanadi.

Bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish jarayonida quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- tabiat haqida boshlang'ich bilimlarni berish;
- tabiat hodisalarini kuzatish va tahlil qilish;
- tabiatni asrash zarurligini tushuntirish;
- ekologik mas'uliyat hissini shakllantirish.

Bolalar tabiat bilan bevosita muloqot qilish orqali uning go'zalligini va ahamiyatini chuqurroq anglay boshlaydilar. Shu sababli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tabiat bilan bog'liq mashg'ulotlar, kuzatishlar va amaliy faoliyatlar keng qo'llaniladi.

Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiyaning pedagogik asoslari

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik madaniyatni shakllantirish pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tarbiyachilar bolalarda ekologik bilimlarni shakllantirish bilan birga ularni amaliy faoliyat orqali mustahkamlashlari zarur.

Ekologik tarbiya quyidagi pedagogik tamoyillarga asoslanadi:

Tizimlilik tamoyili. Ekologik bilimlar bolalarga bosqichma-bosqich va izchil tarzda berilishi kerak.

Ko'rgazmalilik tamoyili. Bolalar tabiatni ko'rish, kuzatish orqali yaxshiroq o'rganadilar.

Faollik tamoyili. Bolalar ekologik faoliyatlarda faol ishtirok etishlari zarur.

Amaliyotga yo'naltirilganlik tamoyili. Ekologik bilimlar amaliy faoliyat bilan mustahkamlanishi lozim.

Masalan, daraxt ekish, gullarni parvarish qilish, qushlarga g'amxo'rlik qilish kabi faoliyatlar bolalarda tabiatga nisbatan mas'uliyat hissini rivojlantiradi.

Ekologik tarbiyada samarali usullar

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik madaniyatni rivojlantirish uchun turli pedagogik usullardan foydalaniladi. Ulardan eng samaralilari quyidagilar:

- tabiatga sayohatlar;
- kuzatish mashg'ulotlari;
- ekologik o'yinlar;
- interaktiv suhbatlar;
- amaliy faoliyatlar.

Masalan, bolalar bilan "Tabiatni asraylik", "Toza muhit – sog'lom hayot" kabi mavzularda suhbatlar o'tkazish ularning ekologik ongini rivojlantiradi. Shuningdek, bolalarga ekologik mavzularda rasmlar chizdirish, hikoyalar tuzdirish va rolli o'yinlar tashkil etish ham samarali natija beradi.

Ekologik tarbiya jarayonida tabiat burchaklari tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega. Bu yerda bolalar o'simliklarni parvarish qilishni o'rganadilar va tabiatga mehr-

muhabbat bilan qarashni o‘zlashtiradilar.

Ekologik tarbiyaning ahamiyati

Bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish ularning shaxs sifatida rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi. Ekologik tarbiya orqali bolalarda quyidagi sifatlar rivojlanadi:

tabiatga mehr-muhabbat;

ekologik bilim va ko‘nikmalar;

mas’uliyat hissi;

atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabat.

Bundan tashqari, ekologik madaniyat bolalarning ekologik ongini rivojlantirib, kelajakda tabiatni muhofaza qilishga qaratilgan faoliyatga tayyorlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Ekologik tarbiya orqali bolalarda tabiatga nisbatan ongli munosabat, uni asrash va muhofaza qilish ko‘nikmalari rivojlanadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ekologik tarbiyani samarali tashkil etish uchun pedagoglar zamonaviy pedagogik usullardan foydalanishlari zarur. Bu esa kelajak avlodning ekologik ongli va mas’uliyatli bo‘lib voyaga yetishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent.

To‘xtayeva H. Ekologiya asoslari. Toshkent.

Qodirova F.R. Maktabgacha pedagogika. Toshkent.

O‘zbekiston Respublikasi “Atrof-muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonuni.

Maktabgacha ta’lim davlat o‘quv dasturi.